

DIGITALE LEERWEG LEDENRAAD

“Ik was bang dat het **te**
intellectueel zou zijn”

Rabobank en de Filosofische School Nederland ontwikkelden een digitale leerweg voor de ledenraad. Een caleidoscopisch geheel van trage vragen, snelle films, klassieke waarden, actuele gebeurtenissen, de oervorm van de coöperatie, de uitwassen van het neoliberalisme en aandacht voor de taal.

DOOR **WILLEMEN VELDMAN-MARSMAN**

Dirk
Duijzer

Ze woont in een klein dorp in Limburg. Lotta Grolleman, lid van de ledenraad Peel, Maas en Leudal. Een oord van harde werkers met beide benen op de grond. Ook een dorp waar veel mensen niet meer kunnen meekomen met de ontwikkelingen. “Ik zie hier mensen die niet in staat zijn hun eigen pensioen aan te vragen omdat ze in de systeemwereld helemaal de weg zijn kwijtgeraakt.” Grolleman, in het dagelijks leven fiscalist en mede-eigenaar van Thermolamina, is een van de meer dan 300 ledenraadsleden die de leergang volgden. Aanvankelijk enigszins sceptisch. “Ik dacht filosofie? Hoeveel leestijd is dat wel niet.”

Botsende werelden

Voor menige resultaatgerichte hardcore bankier is een cursus met een filosofische inslag een wezensvreemde activiteit. Want waarom zou je trage vragen stellen aan jezelf en anderen als de systemen je met de snelheid van het licht van een antwoord kunnen voorzien? Ook

“
**De enige opa
tussen twintigers**

Rabobank is georganiseerd volgens de principes van de systeemwereld. Daarmee wordt bedoeld alles wat mensen hebben ontwikkeld aan structuren op het gebied van economie, politiek, wetenschap, overheid, gezondheidszorg, verzorgingsstaat.

Lotta
Grolleman

Dus ook de financiële dienstverlening. Snel, efficiënt, gericht op de massa, en opgezet volgens neoliberale maatstaven. De leefwereld is de plaats waar het persoonlijke leven van mensen zich afspeelt en inhoud en betekenis krijgt. Daar hebben mensen emoties, zijn ze geraakt, verdrietig, bang, blij en alles er tussen in. Beide werelden verdragen elkaar nauwelijks nog. Desondanks zijn de systeem- en leefwereld nauw met elkaar verweven, omdat alles wat mensen doen afhankelijk is van de systemen die ze zelf hebben opgetuigd om het leven gemakkelijker te maken en bepaalde vraagstukken op te lossen. Overigens is dat niet nieuw. Ook jagers-verzamelaars hanteerden systemen om dingen te vereenvoudigen.

Het leven van Henri Wijnmaalen, ledenraadslid Lek en Merwede, speelt zich al een jaar of vier grotendeels af voor de klas. Sinds zijn vertrek bij Rabobank is hij docent economische vakken en stagebegeleider in het MBO. “Een dynamische omgeving”, zegt hij. De digitale leerweg vindt hij een verademing. “We hebben geleerd niet mee te gaan in het systeemdenken, maar kritische vragen te stellen en met elkaar vanuit verschillende invalshoeken gesprekken te voeren over belangrijke thema’s. Los van het systeem, zonder dat we dat opdoeken want we hebben het ook nodig.” Ook Grolleman voelt zich gesteerd en gesteund door de leerweg. “Ik zie bevestigd dat veel mensen het niet meer begrijpen als het over financieel economische zaken gaat. Dat we ons daarvan bewust zijn en er expliciet wat aan kunnen doen wakkert het begrip aan dat wat de Rabobank doet voor iedereen begrijpelijk en werkbaar moet zijn.”

Wijnmaalen: “Sterk punt van de leerweg is dat de geschiedenis van Rabobank wordt gerelateerd aan de maatschappelijke ontwikkelingen door de tijd heen. Daardoor is heel zichtbaar geworden dat de coöperatie telkens verandert en zich aanpast aan de tijd. De ontwikkeling nu is dat mensen behoefte hebben aan sociale sa-

menhang op lokaal niveau. De vraag is hoe de Rabobank daar invulling aan kan en wil geven.” De digitale leerweg ziet hij als een nieuw vertrekpunt. “Eindelijk wordt er werk gemaakt van het beter nadenken over thema’s en vraagstukken. Dat beklijft beter als het verplicht wordt en goed wordt verankerd in de organisatie.” Peinzend: “Eigenlijk zou elke medewerker deze leerweg moeten volgen.”

Zijn ideaal? “Dat de Rabobank ophoudt met alsmaar te praten over de coöperatie en nou eens echt gaat verwezenlijken wat er is gezegd over de belangrijke thema’s.

“ Filosofie? Hoeveel leestijd is dat wel niet

Het in zichzelf gekeerde moet eraf.” Grolleman: “Ik denk dat de verdieping die wij nu bereiken bij het bespreken van vraagstukken veel kan bijdragen aan Rabobank als instituut en aan het functioneren van de ledenraad.”

Vervreemding

Volgens Dirk Duijzer, directeur Bestuurszaken en Coöperatie Rabobank en initiatiefnemer van de digitale leerweg, werkt de systeemwereld zoals deze vandaag de dag functioneert vervreemding in de hand. Dit proces, waarbij mensen de verbinding kwijt raken, omdat ze het idee hebben geen invloed te kunnen uitoefenen op de ontwikkelingen, doet zich ook voor bij Rabobank. “We benadrukken met elkaar vooral de voordelen van de systeemwereld. Die voordelen zijn er ook en we hebben ze nodig. De keerzijde is echter dat het mensen van ons en van elkaar vervreemdt. Daarover nadenken vinden we ingewikkeld.”

Coöperatievernieuwing is, zo zegt hij, met andere ogen naar de wereld om ons heen kijken om de verbinding te leggen tussen de leefwereld en de systeemwereld. “De coöperatie is door ons geframed als een hulpmiddel om de systeemwereld sneller vooruit te brengen. Daar spraken we dan over in termen als countervailing power. De power was dan de systeemwereld.” Framen is het bewust vertellen van sturende verhalen door gebruik te maken van bepaalde beelden en woorden. Bijvoorbeeld digitalisering is gemak, thuis, overal en altijd. Ook het woord plofkip is trouwens een frame.

Duijzer is ervan overtuigd dat de hardheid van de systeembank Rabobank menselijker en zachter kan en dat de digitale leerweg daaraan kan bijdragen. Grolleman onderschrijft dat: “In mijn Utopia wordt er begrip gekweekt voor beide werelden en de bank omdat deze wezenlijk is voor het bestaan van de maatschappij. Al zal het moeite kosten

Henri
Wijnmaalen

om binnen de systeemwereld de leefwereld voldoende de ruimte te geven. Ik denk echter dat het wel mogelijk is.”

Het idee voor een cursus op basis van de filosofie deed Duijzer op tijdens zijn studie Filosofie aan de Universiteit van Amsterdam. “Ik was daar de enige opa tussen allemaal twintigers.” En ja, dat was ook een schok want de jongere generatie praat en denkt heel anders dan de generatie van Duijzer over de maatschappij en ontwikkelingen in de wereld. “Tijdens de studie merkte ik dat ik heel rationeel werkte en dacht en weinig woorden kon geven aan mijn gevoel en wat er in mijn hart leeft. Mij heeft de filosofie geleerd dat het anders kan en dat dat andere een verrijking is.”

Opvallend in de digitale leerweg is de brede contextuele aanpak en de aandacht voor taal. Rabobank eens geen middelpunt van het universum, maar gerelateerd aan de ontwikkelingen in de wereld door de eeuwen heen en in het hier en nu. Ander perspectief en andere bronnen dus. Waaronder de films *Sorry we missed you* van Ken Loach over een uitgebuite pakjesbezorger, *The Wolf of Wallstreet*, met Gordon Gekko, en de yup Patrick Bateman in *American Psycho*. Na het kijken volgde een gezamenlijke bespreking. “Omdat je van gedachten wisselt met anderen, leer je ook kijken vanuit meerdere perspectieven”, aldus Duijzer.

“Eindelijk wordt er werk gemaakt van het beter nadenken

Taal is een daad

Volgens de Britse taalfilosoof John Austin is taal een daad. Uitspraken en teksten beschrijven niet alleen de werkelijkheid, maar zetten deze ook naar hun hand. Zie de effecten van onder meer de social media. De Duitse schrijver Alfred Döblin – Berlin Alexanderplatz – noemde taal een vorm van liefde voor de medemens. Taal representeert iets, komt ergens vandaan en leidt ergens toe.

De taal van de Rabobank is die van de systemen, het neo-liberalisme, de marketing en het vakjargon, doorspekt met allerlei Engelse kretologie. Liefdeloos. Duijzer: “Binnen Rabobank wordt veel wartaal gesproken. Mensen hebben niet eens in de gaten wat ze zeggen. Dat zie je terug in het werk.” Of dat te veranderen valt betwijfelt hij. “De taal van de bank is een instrument van de systeemwereld en dat maakt veran-

deren moeilijk. Als de taal verandert, verandert namelijk ook het systeem.”

Ook Wijnmaalen is kritisch over het vele Engelstalige jargon, met als grootste ergenis de slogan *Growing a Better World Together*. “Ik snap niet dat een Nederlands bedrijf in Nederland zich van allerlei Engelse termen bedient terwijl daar uitstekende, goed begrijpelijke Nederlandse woorden voor zijn. Het is een verplattung van de taal, waardoor de nuances die je alleen kunt verwoorden in de moedertaal, verdwijnen.”

De diepgang in combinatie met de brede context en de inzet van totaal andere bronnen dan de gebruikelijke, zet aan tot totaal andere gesprekken dan voorheen. Grolleman: “De filosofie bevraagt en vraagt steeds dieper door. Ik ervaar dat we met de ledenraadsleden die de leerweg hebben gevolgd veel vaker en meer vanzelfsprekend de diepte in gaan. Dat is een enorme winst.” Duijzer: “Een mens is zoveel meer dan alleen maar rationaliteit. De filosofie helpt ons om los te komen. Om na te denken over wat er met onszelf gebeurt, voordat we ons onderdompelen in handelen. Te verstillen en het hart te vinden.” Zijn ideaal: “Dat de leefwereld van de mensen de kern is van waaruit de Rabobank de dingen doet, en dat de systeemwereld daar dienstverlenend aan is. Misschien lukt dat niet helemaal, maar het is mij dierbaar als we daar een eind in zouden komen.”

Dat de digitale leerweg aanslaat bij ledenraadsleden sterkt hem ermee door te gaan. “Ik was bang dat het te intellectueel zou zijn en dat de deelnemers zouden zeggen, wat moet ik met dat gepraat. Ik wil gewoon van A naar B. Nu blijken de ledenraadsleden heel positief. Daar ben ik ongelooflijk blij mee.” ←